

Emlékezés Sennyey Pálra (1822-1888), a Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági tagjára

Remembering Pál Sennyey (1822-1888), Member of Directorate of the Hungarian Academy of Sciences

Sennyey Pál Magyarország országbírája, a Magyar Királyság (regnum Hungariae) országgyűlése főrendiházának elnöke, valóságos belső titkos tanácsos, a Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági (igazgató) tagja 1822. április 24-én született Budán. 1888. január 3-án hunyt el Battyán (Zemplén vármegye). Megjegyezzük, hogy Sennyey Pál sajátkezű életrajzi feljegyzései szerint nem 1822. április 24-én, hanem 1824. április 24-én született.

Sennyey Pált 1853. március 16-án választotta a Magyar Tudós Társaság (1858-tól Magyar Tudományos Akadémia) irányító testületének, igazgatótanácsának tagjává. Mint az MTA igazgatótanácsának tagja, ellentétben a levelező és a rendes tagokkal, nem kellett székfoglaló előadást tartania.

Itt utalunk arra, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Sennyey Pál választásakor még az „igazgató tag” elnevezést használta. Az MTA 1858-ban elfogadott alapszabályában az „igazgató tag” helyett már az azt felváltó „igazgatósági tag” terminus technicus szerepel.

Sennyey Pál a neoabszolutizmus éveiben különösen nagy szerepet tulajdonított a Magyar Tudományos Akadémiának, melyet anyagilag is saját vagyonából támogatott. 1860-ban 2100 koronát adományozott az MTA-nak.

Sennyey Pál a tekintélyes, nagy vagyonnal rendelkező kissennyei Sennyey család leszármazója. Sennyey Pál édesapja kissennyei báró Sennyey Károly (1787-1841) császári és királyi kamarás, édesanyja nádasdi és fogarásföldi Nádasdy Erzsébet grófnő volt.

Sennyey Pál felesége eörményesi és karánsebesi Fiáth Mária bárónő volt, Fiáth Ferenc (1815-1885) báró és kapivári Kapy Agnes leánya.

Sennyey Pál középiskolai tanulmányait Budán és Pesten végezte. Jogi tanulmányokat Kassán, az evangélikus jogakadémián folytatott. Jogi stúdiumai eredményes befejezését követően, 1841-ben, tehát igen fiatalon, Zemplén vármegye tiszteletbeli aljegyzőjévé választották. A következő évben Zemplén vármegye tiszteletbeli főjegyzői tisztjét nyerte el ugyancsak választás útján. Itt utalunk arra, hogy a „valódi”, azaz nem tiszteletbeli főjegyző a vármegye második, az alispán után a következő, nagy társadalmi presztízzsel rendelkező tisztviselője volt.

Sennyey Pál nem sokkal később a Magyar Királyi Helytartótanács („consilium regium locumtenentiale Hungaricum”) titkára lett. 1846-ban kapta meg kinevezését a Magyar Királyi Udvari Kancellária tiszteletbeli elnöki titkári funkciójára. Említést érdemel, hogy Sennyey Pál elnyerte a komoly társadalmi rangot, presztízst jelentő királyi kamarási méltóságot is.

1847-1848. évi rendi országgyűlésen, „diaetán” Zemplén vármegye (comitatus), egykori népi nevén „Zemplénország”, első követeként a „fontolva haladás” talaján álló, ezt az irányzatot követő konzervatív programmal vett részt. Sennyey Pál az 1848/1849. évi forradalom és szabadságharc idején, 1848 októberében követi posztjáról politikai okokból lemondott.

Az 1848-1849. évi forradalom és szabadságharc alatt visszavonultan élt, a közéletben, a politikai életben („vita activa”) részt nem vállalt. Ennek volt jele fentebb említett lemondás útján történő távozása Zemplén vármegye követi tisztségéből.

Sennyey Pál 1860-ban az októberi diploma („Oktoberdiplom”) kibocsátása után a Magyar Királyi Helytartótanács alelnöke volt.

Fontos utalnunk arra, hogy 1862 végén Ferenc József felszólította Apponyi Györgyöt (1808-1899), hogy készítse el a Kiegyezés („Ausgleich”) tervét (az ún. „kiegyenlítési”, ami egyenlő a „kiegyezési” tervvel). Apponyi György azzal a feltétellel vállalta el a felkérést, hogy Mailáth György (1818-1883) tárnokmester, Sennyey Pál és Ürményi József is részt vehessenek az ország alkotmányos rendje, közjogi státuszát rendezésére irányuló előkészítés felelősségteljes munkájában. A részben Sennyey Pál által kidolgozott tervezet szövegében imperatív módon nyert megfogalmazást az, hogy Magyarországot, a Magyar Királyságot (Regnum Hungariae) nem lehet Ausztriába beolvasztani, Magyarország nem válhat Ausztria részévé. A tervezetben hangsúlyozottan szerepelt a jogfolytonosság elve is, mely a magyar államiság helyreállításának nélkülözhetetlen feltétele.

A Schmerling-provizórium alatt a közélettől („vita activa”) ismét visszavonulva élt egészen 1865 júliusáig. 1865 júliusában került sor magyar királyi főtárnokmesterré történő kinevezésére. Fontos utalni arra, hogy a nádori szék megüresedése következtében a Magyar Királyi Helytartótanács elnöki tisztét is viselte.

Az országgyűlés összehívását követően Sennyey Pál kapcsolatra lépett Deák Ferencsel, Andrássy gyulával, Lónyay Menyhérttel s a szabadelvű párt többi vezetővel. Aktív résztvevője volt a kiegyezést előkészítő tanácskozásoknak. Ugyanakkor az országbírói állás is betöltetvén, Sennyey a főrendiház elnökségéről is lemondott. Az országgyűlési tanácskozások során elnöke volt annak az országos bizottságnak, mely megbízást kapott a koronázási oklevél szerkesztésére. Tagja volt a quóta megállapítása és az államadósságok egy részének átvállalása ügyében Bécsben tárgyaló magyar küldöttségnek.

Az Osztrák-Magyar Kiegyezés („Ausgleich”) évében, 1867. február 17-én lemondott a tárnokmesteri címről. Ekkor, e tisztsége megszűnésével összefüggésben került sor a magas elismerést jelentő Lipót-rend nagykeresztjével való kitüntetésére. 1872-ben a királyhelmecci választókerület Sennyey Pált választotta képviselőjének.

Ezt követően is aktív részt vállalt az országgyűlés munkájában. 1877 februárjában, Tisza Kálmán (1830-1902) lemondása után, aminek oka az önálló jegybank felállításának kérdésében támadt konfliktus volt, az uralkodó kormányalakítással kívánta megbízni, azaz kormányfőnek kérte fel. Sennyey Pál azonban a megtisztelő felkérést nem fogadta el. A felkérés visszautasításának okait egy nagy visszhangot kiváltó beszédben, melyet a képviselőházban tartott, adta elő.

Sennyey Pált 1885-ben, az ebben az évben az 1885. évi VII. törvénycikk alapján létrehozott, pontosabban átalakított - a főrendi tábla neve már 1867-től kezdve főrendiház volt - főrendiház elnökévé és országbíróvá nevezték ki. Kiemelést érdemel, hogy legmagasabb kitüntetés a kivételes érdemek elismeréséül szolgáló, igen ritkán adományozott Aranygyapjas rend (Goldener Vliesorden) volt.

Sennyey Pál az állami költségvetéssel kapcsolatos parlamenti felszólalásaiban többször felhívta a figyelmet a közigazgatás halasztást nem tűrő reformjának szükségességére. Kortársai kitűnő szónoknak tartották. 1885 első hónapjaiban kezdődő, egyre jobban elhatalmasodó betegsége élete utolsó éveiben nagymértékben korlátozta parlamenti tevékenységét és közéleti szereplését.

Sennyey Pál közéleti tevékenysége nem korlátozódott a parlamentre, a politikai életre. A teljesség igénye nélkül említjük meg, hogy elnöke volt a gazdasági élet területén kiemelkedő jelentőségű magyar földhitelintézetnek. Éveken át ugyancsak elnöke volt az északkeleti vasúttársaságnak. Tagja volt továbbá a katolikus autonómiát előkészítő kongresszusnak és a szervező kongresszus megválasztott világi elnöki tisztét is betöltötte.

Sennyey Pál jogász, államférfi, a magyar parlamenti élet és közélet egyik legkiemelkedőbb XIX. századi képviselőjének életművét a kortársak igen nagyra értékelték. A Magyar Tudós Társaság (Magyar Tudományos Akadémia) igazgatósági tagjául fiatalon megválasztott Sennyey Pál széleskörű jogi, történeti és irodalmi műveltségének ma már sajnálatos módon csak kevéssé ismert és kevesek által olvasott, tanulmányozott értékes dokumentumai parlamenti (képviselőházi és felsőházi) beszédei.

Felhasznált irodalom

Lauka Gusztáv: Báró Sennyey Pál. Az Ország Tükre. 1865.; Báró Sennyey Pál 1888. (a megemlékezés szerzője nem ismert) Vasárnapi Újság 1888.; Asbóth János: Egy magyar conservatív: Báró Sennyey Pál és gróf Apponyi Albert. Budapest, 1884.; Halász Imre: Egy letűnt nemzedék. Budapest, 1911. és Négyesy László: A XIX. század nagy formátumú államférfia: br. Sennyey Pál. Valóság 2001.

Hamza Gábor
egyetemi tanár, az MTA rendes tagja
Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)
Állam- és Jogtudományi Kar
e-mail: gabor.hamza@ajk.elte.hu